

Економічна безпека як складова національної безпеки держави

Проблемність економічної безпеки в умовах подальшої глобалізації набуває статусу найвищого пріоритету в державній політиці. Виняткове значення вона має при аргументації прийняття політичних рішень. Науково-концептуальні засади про економічну безпеку забезпечують формування відповідної політики на рівні держави чи суб'єктів нижчих організаційних рівнів. Система забезпечення економічної безпеки передбачає здійснення постійного моніторингу соціально-економічних процесів з точки зору їхнього впливу на стан економічної безпеки, оцінку з цих позицій стратегічних програм, нормативно-правових актів, а також аналіз ефективності поточних рішень у сфері економічної політики.

Термін «національна безпека» започатковану США, який вперше офіційно було використано Президентом Сполучених Штатів Теодором Рузвельтом. У своєму посланні Конгресу в 1934 р. він виправдовував захоплення зони майбутнього Панамського каналу інтересами «національної безпеки США». У 1947 р. Конгресом США було прийнято закон «Про національну безпеку». Відтак проблема національної безпеки стала однією із стрижневих у наукових дослідженнях американських і західноєвропейських учених у соціологічній, політологічній та економічній галузях. Після Другої світової війни США вирішили максимально використати тогочасні можливості свого впливу. Саме тоді американці й розробили концепцію національної безпеки, а на її основі — доктрину державної безпеки. Закон США «Про національну безпеку» зобов'язав усі державні структури провадити цілеспрямовану політику щодо воєнно-політичного протистояння з Радянським Союзом та державами Варшавського договору [1].

У науковій літературі наводиться багато поглядів на визначення поняття «економічна безпека держави». Визначення вітчизняних та зарубіжних фахівців відрізняються різноманітністю підходів і суттєво розбігаються за змістом [2]. Зокрема, на думку Л.І. Дмитриченка, економічна безпека — це стан держави, за якого вона має можливість створювати і розвивати ефективні умови для перспективного розвитку та зростання добробуту громадян. Основним критерієм економічної безпеки країни вважається здатність її економіки зберігати або, принаймні, швидко поновлювати рівень суспільного відтворення в умовах критичного зменшення (припинення) поставок ресурсів (товарів, послуг, технологій тощо) або кризових ситуацій внутрішнього чи зовнішнього характеру. [3] На думку В. А. Ліпкана, національна безпека — це свідомий цілеспрямований організований вплив суб'єкта управління на реальні загрози й небезпеки, завдяки якому державні та недержавні інституції створюють сприятливі умови для прогресуючого розвитку українських національних інтересів, джерел добробуту конкретної особи, суспільства й держави, а також забезпечують ефективне функціонування системи національної безпеки України [4, с. 26].

Попри велику кількість публікацій, водночас, залишається багато невирішених проблем у теорії та практиці економічної безпеки, яка є основною складовою національної безпеки держави. Окрім того, ситуацію ускладнює відсутність системності стосовно понятійного апарату у цій сфері, а також обґрунтованих пропозицій щодо впровадження сучасних методів та моделей управління економічною безпекою на всіх рівнях управління економікою. Наведене, а також динамічні зміни у сучасному політико-соціальному і економічному світовому середовищі зумовлюють подальших досліджень поняття економічної безпеки.

Більшість дослідників економічної безпеки доходять висновку, що основними структурними елементами економічної безпеки, які необхідно застосувати при її аналізі на рівні держави, є такі:

- сировинно-ресурсна безпека;

- енергетична безпека;
- фінансова безпека;
- соціальна безпека;
- інноваційно-технологічна безпека;
- продовольча безпека;
- зовнішньоекономічна безпека.

В системі національної безпеки економічна безпека забезпечує чітко визначені функції, несе у собі суттєве функціональне навантаження. Її сутність полягає у тому, яка вона є матеріальною основою національної суверенності, що визначає реальні можливості у забезпеченні інших видів безпеки. Тобто економічна безпека — це підґрунтя для функціонування всіх інших її елементів, що входять у цю систему (військової, технічної, продовольчої, екологічної).

В узагальненому, синтезованому змісті національну безпеку найбільш об'єктивно трактувати як спроможність держави своєчасно реагувати на внутрішні та зовнішні дестабілізуючі чинники, які проявляються у формі економічної, соціальної, політичної, військової та інших загроз, наявність яких може спричинити глибокі соціально-економічні потрясіння та порушення цілісності країни.

Оскільки безпека держави у всіх її формах реалізується через відповідне державне фінансування, основою якого є створений внутрішній валовий продукт, то чи не найважливішою її складовою є саме економічна безпека. Вона характеризується таким станом національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз, забезпечує конкурентоспроможність держави, її незалежність від зовнішнього середовища та економічний добробут населення.

Загалом можна дотримуватись позиції, що забезпечення економічної безпеки держави має здійснюватися як складова національної безпеки держави, що потребує орієнтації на стратегічні напрями її розвитку. Тому науковцями й акцентується на важливості коригувати будь-які наміри у сфері економічної безпеки відповідно до Стратегії національної безпеки України на 2010–2015 роки [5]. Сьогодні як ніколи загострюється надзвичайно важливе питання забезпечення економічної безпеки України, що є одним з найважливіших національних пріоритетів і вимагає посиленої уваги представників владних структур, громадських і політичних рухів, науковців, широких кіл громадськості. Забезпечення економічної безпеки є гарантом державної незалежності України, умовою її сталого розвитку та зростання добробуту громадян. Тому досить важливим є ретельне дослідження економічного становища нашої держави і прийняття кардинальних рішень щодо його покращення.

1. Кириченко О. А. Проблеми управління економічною безпекою суб'єктів господарювання : монографія / О. А. Кириченко, В. С. Сідак, С. М. Лаптев та ін. — К. : УЕП «Крок», 2008. — 401 с.
2. Бесчастний А. В. Економічна безпека України у контексті світової економічної кризи // Економіка і держава. — 2009. — № 15. — С. 67–69.
3. Дмитриченко Л. И. Государственное регулирование экономики: методология и теория : монография. — Донецк: УкрИТЭК, 2008. — 330 с.
4. Ліпкан В. А. Теоретико-методологічні засади управління у сфері національної безпеки України / В. А. Ліпкан. — К. : Текст, 2005. — 350 с.
5. Стратегія національної безпеки України на 2010–2015 рр. Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://www.cirs.kiev.ua/cs/en/home/98-2010-2015-.html>.